

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядаються основні характеристики процесу соціалізації, особливості соціалізації в студентському віці.

Ключові слова: студент, соціалізація, фактори соціалізації, структура соціалізації, адаптація.

Процес соціалізації студентської молоді на сучасному етапі розвитку вищої освіти набуває особливої актуальності. Це пов'язано з постійними реформами в сфері економіки, політики, освіти. Студентський вік є сенситивним для засвоєння соціального досвіду, активної суспільно значущої діяльності, оскільки характеризується наявністю внутрішньої потреби особистості співвідносити власні прагнення з інтересами суспільства.

Метою статті є: проаналізувати процес соціалізації студентів вищого навчального закладу.

Сутності соціалізації студентської молоді присвячені праці вчених: Євтух М.Б. [2], Сердюк О.П. [2], Сидоренко О.Л. [11], Овчаренко Г.Е. [7], Савченко С.В. [10], Парсонс Т. [8]

М.Б.Євтух та О.П.Сердюк зазначають, що мета соціалізації полягає в тому, щоб допомогти вихованцеві вижити у суспільному потоці криз і революцій: екологічних, енергетичних, інформаційних, комп'ютерних тощо, оволодіти досвідом старших, досягнути своє покликання, визначити власне місце в суспільстві, самостійно знайти шляхи найефективнішого самовизначення у суспільстві. У цей час людина прагне до самопізнання, самоосмислення, саморегуляції, самовдосконалення, самооцінювання й особливо самореалізації. [2, с. 55]

Овчаренко Г.В. у своєму дисертаційному дослідженні особливості процесу соціалізації студентської молоді бачить у наявності трьох його стадій, а саме: 1) адаптаційна; 2) ціннісно-діяльнісна, або диспозиційна; 3) професійна. [11, с. 8]

Поняття "соціалізація" має декілька визначень, які залежать від аспекту та сторони дослідження.

Філософія розглядає соціалізацію як процес засвоєння і подальшого розвитку індивідом соціально-культурного досвіду – трудових навичок, знань, норм, цінностей, традицій, які накопичувались та передавались від покоління до покоління, процес включення індивіда в систему суспільних відносин та формування в нього соціальних якостей. [13]

Термін "соціалізація" ввів у середині 19 ст. французький соціолог Габріель Тард. Під поняттям соціалізації він розумів процес інтеріоризації (засвоєння досвіду) соціальних норм шляхом соціальної взаємодії. У соціологічному словнику В.Воловича [12] соціалізація визначається як процес засвоєння індивідом знань, досвіду, норм і цінностей, включення його до системи соціальних зв'язків і відносин, необхідних для його становлення і життєдіяльності в даному суспільстві.

З точки зору психології соціалізація – процес і результат засвоєння й активного відтворення індивідом установок, цінностей, ролей, очікувань, які властиві певній культурі або соціальній групі. Соціалізація є результатом виховання людини і відбувається в процесі її діяльності й спілкування з іншими людьми; важливий чинник розвитку особистості, зокрема її свідомості й самосвідомості. [9]

У педагогіці соціалізація – це процес залучення індивіда до системи суспільних відносин, формування його соціального досвіду, становлення й розвитку як цілісної особистості. Соціалізація передбачає взаємодію людини з соціальним оточенням, яке впливає на формування її певних соціальних якостей та рис, на активне засвоєння й відтворення нею системи суспільних зв'язків. [1]

Сьогодні під поняттям соціалізації розуміють процес формування особистості в певних соціальних умовах, процес засвоєння людиною соціального досвіду, який вона перетворює у власні цінності й орієнтації, вибірково включає в свою систему поведінки ті норми й шаблони, які прийняті в суспільстві або групі.

Т.Парсонс зазначає, що "основний характер структури окремої особистості склався у процесі соціалізації на сонові структури систем соціальних об'єктів, з якими вона мала зв'язок протягом свого життя, включаючи, звичайно, культурні цінності й норми, інституційовані в цих системах" [8].

Б.Скіннер та Дж.Доллард підтримують зазначену позицію і вважають, що становлення особистості відбувається у процесі навчання людини соціальним нормам.

Ж.Піаже, Л.Колберг виокремили "когнітивну" модель соціалізації, сутність якої полягає в тому, що у процесі оволодіння образним та абстрактним мисленням людина розвиває свідомість та самосвідомість.

Рушійною силою соціалізації вважають А.Маслоу та К.Роджерс є прагнення індивіда до самоактуалізації.

Важливим для процесу соціалізації Е.Еріксон вважає вміння індивіда подолати критичні ситуації на своєму життєвому шляху. М.Лукашевич поєднує поняття соціалізації та соціальної адаптації (процес соціалізації відбувається протягом усього життя людини шляхом адаптації до навколишнього середовища (сфери життєдіяльності), які змінюються).

Базуючись на зазначеному, можна зробити висновок, що соціалізація студентів постає одним із перших питань, бо формування особистості – це складний процес залучення індивіда до соціального буття, тобто його соціалізації. Соціалізація студента спрямована на його підготовку до трудової діяльності й охоплює всі соціальні процеси, завдяки яким індивід засвоює знання, цінності, норми, що дозволяють йому бути повноцінним членом суспільства.

Вищий навчальний заклад – це один з інститутів (освіта) соціалізації, в якому студент адаптується до життя в суспільстві через засвоєння правил поведінки, засвоєння передового досвіду та міжособистісних стосунків.

Таким чином, соціалізація – це багатосторонній процес: об'єкт впливу – це суспільство (тобто колектив, група), суб'єкт – сам студент, який засвоює досвід старшого покоління, шляхом входження в соціальну сферу (вступ до вишу, навчання) та активно відтворює систему соціальних зв'язків, перетворюючи і соціальну сферу, і самого себе.

Людина не тільки сприймає соціальний досвід та опановує його, а й перетворює його в особисті цінності, орієнтації, позиції. Вона як особистість сама створює суспільні відносини, але перш ніж їй стати особистістю, вона проходить шлях соціалізації в різних групах. У зв'язку з цим С.В.Савченко [10] виділяє такі фактори соціалізації особистості: макро- (зумовлені проживанням в великих спільнотах – країна і т.п.), мезо- (нація, регіон, село або місто), мікрофактори (малі групи), які відображають соціально-політичні, економічні, історичні, національні і інші особливості розвитку особистості. М.П.Лукашевич [4] виділяє чотири групи факторів: мега-, макро-, мезо-, мікрофактор.

Соціалізація особистості здійснюється в результаті її включення в різні соціальні групи, взаємодії з іншими людьми і набуття відповідних професійних навичок, особистісного та соціального становлення.

Процес соціалізації студентів проходить декілька етапів, ознакою для виділення яких є мета, зміст та результати освітньо-виховної діяльності. Етапи відповідають вимогам спеціальності, яку опановує студент, традиціям конкретного навчального закладу, пануючим у мікросоціумі соціальним нормам. Виділяють такі етапи соціалізації студента: 1) етап адаптації (охоплює перший і частково другий курс) – на цьому етапі студенти оволодівають способами навчально-професійної діяльності, основний зміст – адаптація студента до нових умов; 2) ціннісно-діяльнісний, або диспозиційний етап (охоплює частково другий, третій та четвертий курси) – на цьому етапі забезпечується розв'язання протиріччя між ціннісними орієнтаціями на цілі життєдіяльності й засобами їх досягнення, детермінованими

соціальними умовами життя індивіда; 3) професійний етап (охоплює випускні курси) – сприяє завершенню професійно-особистісного ставлення студентів, перетворюючи їх у активних суб'єктів соціалізаційного процесу.

Для соціалізації студентів у сучасних умовах характерними ознаками є: 1) процес засвоєння соціального досвіду відбувається шляхом включення індивіда в суспільні відносини; 2) соціалізація відбувається в активній діяльності (навчальній, позанавчальній) у студентському середовищі.

Основними сутнісними характеристиками процесу соціалізації студентів вищого навчального закладу є: процес адаптації до середовища, в якому знаходиться людина; важливе значення для успішної соціалізації є формування самосвідомості й системи соціальної орієнтації; на етапі навчання у вищому навчальному закладі завершується соціалізація через систему освіти, закладаються основи подальшої соціалізації в самостійній професійній діяльності. Для успішної соціалізації студенту необхідно оволодіти досвідом старших, зрозуміти своє покликання, визначити власне місце в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 375с.
2. Євтух М.Б, Сердюк О.П. Соціальна педагогіка: Підручник. –К.: МАУП, 2002. – 232 с.
3. Зеленько А. С. Про становлення семасіології у філософсько-психологічному осмисленні: стан і перспективи: Монографія. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 199 с.
4. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології: навч.-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998.
5. Мудрик А. В. Социальная педагогика. – М.: Академия, 1999.
6. Мішик Л. І. Соціальна педагогіка: навч. посібник / Інститут змісту і методів навчання. — К., 1997.
7. Овчаренко Г. Е. Педагогічні умови соціалізації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у позанавчальній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2005. – 20 с.
8. Парсонс Т. Система координат действия и общая теория систем действия: культура, личность и место социальных систем. / Американская социологическая мысль: Тексты. / Под ред. В.И. Добренькова. – М.: Издание Международного Университета Бизнеса и Управления, 1996. – С. 462-478.
9. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник. – 2004. – 192 с.
10. Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору: автореферат дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 / Луганський нац. пед. ун-т ім.Т.Шевченка. – Л., 2004. – 42 с.
11. Сидоренко О. Л. Соціальна педагогіка як наука: Монографія. – Харків: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2004. – 120 с.
12. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. Уклад.: В.І.Волович, В.І.Тарасенко, М.В.Захарченко та ін. / За заг.ред.В.І.Воловича. – 1998. – 736 с.
13. Філософський словник соціальних термінів. – Х.: "Корвін", 2002. – 672 с.
14. Циба В. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): навч. посібник. – К.: МАУП, 2000.
15. Якуба Е. А. Социология: учебное пособие для студентов. – Харьков: Константа, 1996.

Тайхриб К.А.

СУЩЕСТВЕННЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦИАЛИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье рассматриваются основные характеристики процесса социализации, особенности социализации в студенческом возрасте.

Ключевые слова: студент, социализация, факторы социализации, структура социализации, адаптация.

SIGNIFICANT CHARACTERISTICS OF THE SOCIALIZATION OF STUDENTS

In article analyzed main characteristics of the process of socialization, features of socialization in the age of the student.

Key words: student, socialization, socialization factors, the structure of socialization, adaptation.

УДК 37.013.42

Устинова Н.В.

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ**

У статті досліджуються теоретико-методологічні засади соціалізації дітей та учнівської молоді в сучасному освітньому просторі, розглядаються питання побудови її ефективної системи та педагогічні умови процесу соціального становлення особистості, пропонуються до запровадження в сучасній школі нові соціально-педагогічні функції.

Ключові слова: сучасний освітній простір, соціалізація дітей та учнівської молоді, система соціалізації, соціально-педагогічні функції.

Як відомо, соціалізація є складним і багатофакторним процесом оволодіння особистістю суспільним досвідом, засвоєння норм і правил життя, набуття індивідом людських властивостей і якостей. Процес соціалізації передбачає не лише усвідомлення і засвоєння індивідом соціальних цінностей, норм, принципів і правил у відносинах, але й активне їх відтворення в процесі життєдіяльності, що забезпечує можливості для формування нової соціальної позиції, реалізації себе як активного творчого суб'єкта соціальної дійсності.

Головними завданнями освіти в Україні є виховання громадянина України, формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості, якій властиве почуття власної гідності, повага до прав і свобод людини, свідоме відношення до обов'язків людини і громадянина, гордість за свою Батьківщину, здатність до саморозуміння і самовдосконалення, активної участі в соціальному житті країни.

У формуванні означених важливих якостей, розвитку соціальної компетентності, вихованні особистості громадянина сучасної демократичної держави важливе місце займає середовище – усе те, що оточує дитину від народження до кінця життя, починаючи з сім'ї, шкільного оточення і завершуючи середовищем соціальним, у якому вона народжується, і яке створює умови для її розвитку і виховання.

Реалії сучасного суспільного життя (посилення процесів глобалізації, інформатизації, впливів соціально-економічних чинників та ризиків) актуалізують потребу пошуку інноваційних підходів до здійснення ефективної соціалізації сучасної молоді людини, аналізу теоретичних положень і практичних способів педагогізації соціуму та посилення виховного впливу соціального середовища.

Соціально-педагогічна діяльність у сучасному суспільстві покликана сприяти вирішенню низки соціально-педагогічних проблем шляхом актуалізації та розробки стратегічних підходів до їх вирішення, формування громадянської свідомості учнівської молоді, наповнення соціально-педагогічним змістом діяльності всіх інститутів суспільства [1].

Водночас у практиці роботи навчальних закладів України процес соціалізації особистості залишається прерогативою виховання, яке за умови традиційної освітньої моделі набуло характеру другорядності, поступившись першочерговістю процесу навчання. Як результат, більшість випускників шкіл мають слабко сформовані життєві компетенції,